

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Když formální trestnost nestačí: co přinesl nález IV. ÚS 455/26 k subsidiaritě trestní represe

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 455/26 opět připomněl, že v případě formálního naplnění znaků trestného činu není automaticky namístě užití prostředků trestního práva. Jádrem rozhodnutí je ústavní požadavek, aby trestní soudy v hraničních případech pečlivě posuzovaly společenskou škodlivost činu a uvážily, zda nepřichází v úvahu jiná odpovědnost podle jiného právního předpisu (zejména prostředky soukromého práva) a proč právě trestní právo je nezbytné pro ochranu porušeného či ohroženého zájmu. Bez tohoto ústavně souladného postupu totiž hrozí nežádoucí nadužívání trestního práva (tzv. hypertrofie trestní represe).

Recentní nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 455/26 ze dne 25. března 2026 vyslovil porušení ústavního principu subsidiarity trestní represe podle článku 4 odst. 4 a článku 39 Listiny základních práv a svobod a zrušil příslušná ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů. V projednávaném předchozím řízení se trestní soudy zabývaly jednáním stěžovatele při potyčce s poškozenou, za něž stěžovatele shledaly vinným trestným činem (zločinem) vydírání spáchaným se zbraní (dle ust. § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákoníku). Stěžovateli byl uložen trest odnětí svobody v době trvání dvou let s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu tří let a rovněž trest vyhoštění na dobu tří let.

Jednání vyhodnocené trestními soudy jako zločin vydírání spočívalo v tom, že v srpnu 2024 se stěžovatel v pražském obchodě s konopnými produkty dostal do sporu s poškozenou, která po vstupu do prodejny začala mobilním telefonem natáčet vnitřní prostory prodejny, resp. tam nabízené zboží (dle svých slov chtěla pořídit „vtipné video“). Stěžovatel stojící za pultem se proti tomuto ihned ohradil. Požádal poškozenou, aby s natáčením přestala a prodejnu opustila. Poškozená však na výzvu stěžovatele nereagovala a nepřestala s natáčením ani poté, co na ni stěžovatel hodil malou poloprázdnou láhev vody. Stěžovatel poté vytáhl zpoza pultu baseballovou pálku. Nejprve do poškozené baseballovou pálkou strčil, poté se pálkou rozmáchl (s výzvou k opuštění prodejny). Jakmile poškozená opustila prostory prodejny, stěžovatel se otočil zpět k pultu, avšak poškozená opět vstoupila do prodejny a sdělila stěžovateli, že zde končí. Stěžovatel reagoval tak, že se rozmáchl, a pálka narazila do dveří, u nichž stála poškozená.

Trestní soudy přitom nesouhlasily s obhajobou stěžovatele, že při zmíněném jednání vůči poškozené chránil svá osobnostní práva, neboť poškozená bez jeho svolení zachycovala jeho podobu. Podle závěru obecných soudů měla poškozená natáčet pouze zboží v prodejně a nikoli stěžovatele. Soudy dále uzavřely, že v daném případě nešlo ze strany stěžovatele o nutnou obranu, neboť poškozená zachytila jeho obličej až ve chvíli, kdy se proti ní oháněl baseballovou pálkou. Chování poškozené sice podle soudů nebylo ideální (bylo dokonce drzé, arogantní a provokativní), ale stěžovatel reagoval přehnaně, a i kdyby přece jen poškozená zasáhla do jeho osobnostních práv, ze strany stěžovatele se jednalo o reakci zcela zjevně nepřiměřenou. Nadto trestní soudy přičetly stěžovateli k

tíži, že již v minulosti hrozil jinému zákazníkovi obdobným způsobem (kdy daný případ skončil odpovědností za přestupek) a že na českém území pobývá bez pobytového oprávnění, a tedy nerespektuje společenská a právní pravidla.

Ústavní soud primárně konstatoval, že trestní soudy formálně správně vyhodnotily stěžovatelovo jednání jako trestný čin vydírání (§ 175 trestního zákoníku), neboť stěžovatel nutil poškozenou, aby přestala s natáčením prodejny, a tuto výzvu učinil se zbraní (baseballovou pálkou), a tedy pohrůzkou násilí nutil jiného, aby něco opominul, to vše zbraní. Ústavní soud též přisvědčil trestním soudům v závěru, že v daném případě se ze strany stěžovatele nejednalo o nutnou obranu, neboť jednání stěžovatele se vymykalo okolnostem případu a přesahovalo hranice nezbytného.

Kde se však Ústavní soud s obecnými soudy názorově rozchází, je otázka míry společenské škodlivosti předmětného jednání odůvodňující užití prostředků trestního práva. Zdůraznil nežádoucí situaci tzv. *hypertrofie trestní represe*, tedy nadužívání trestního práva a jeho uplatňování v případech, kdy postačuje toliko mírnější právní odpovědnost, a připomněl, že přestože současný trestní zákoník vychází z formálního pojetí trestného činu, nelze opomenout materiální korektiv v podobě zásady subsidiarity trestní represe, zakotvené v ust. § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Trestní odpovědnost je tak vyhrazena pouze pro nejzávažnější společensky škodlivé případy, u nichž nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, a trestní právo je tedy nejzazším, krajním prostředkem ochrany zájmů celospolečenského významu (tzv. princip *ultima ratio*). V principu subsidiarity trestní represe se pak odráží obecnější ústavní princip proporcionality ve smyslu článku 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

Ústavní soud vyvodil, že společenskou škodlivost musí trestní soudy zkoumat ze své ústavní povinnosti, a to v každém případě, kdy okolnosti indikují nepatrnou, nízkou společenskou škodlivost (bod 23. nálezu). V případech hraničních pak soudy musí pečlivě zvážit užití jiné odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Výslovně zde Ústavní soud poukazuje na případy vzešlé z poměrů soukromého práva (bod 24. nálezu) se silným soukromoprávním základem, neboť případné spory z takovýchto poměrů se řeší právě prostředky soukromého práva, a je tedy ústavně nepřipustné, aby stát prostředky trestního práva prosazoval soukromá subjektivní práva a zájmy za jednotlivce. Převažující soukromoprávní povaha však bez dalšího užití trestního práva nevylučuje, vše tak závisí na konkrétních okolnostech případu. V případech, kde je odpovědnost za protiprávní jednání kompletně vystižena v jiném právním předpise, není užití trestního práva namístě. Zásady subsidiarity trestní represe je přitom nutno dbát při každém okamžiku trestního rozhodování.

Pro případ stěžovatele Ústavní soud považuje za podstatné, že argumentace trestních soudů k nutnosti potrestání stěžovatele prostředky trestního práva s ohledem na jeho předchozí obdobné jednání je lichá, neboť užití trestního práva nelze odůvodnit přestupkovou recidivou (až na některé případy). Nezabýváním se společenskou škodlivostí činu důkladněji porušily soudy princip subsidiarity trestní represe. Ústavní soud uzavřel, že jednání kladené stěžovateli za vinu bylo soukromým sporem dvou osob, kde bylo použito násilí, avšak bez větších následků; pro širší kontext je nutno brát v úvahu také jednání poškozené, která stěžovatele ignorovala, opakovaně nedbala jeho žádostí a výzev a značně přispěla k eskalaci celé situace. Nižší společenské škodlivosti též nahrává fakt, že stěžovatel nehrozil poškozené způsobením újmy na zdraví či na životě, ale svým jednáním se pouze snažil docílit, aby přestala natáčet video na mobilní telefon a opustila prodejnu. Případ stěžovatele byl tak optikou trestního práva hraniční a podle toho k němu měly trestní soudy přistupovat.

S rámcem vymezeným Ústavním soudem koresponduje i judikatorní uchopení subsidiarity v praxi Nejvyššího soudu: Stanovisko trestního kolegia sp. zn. Tpjn 301/2012 (R 26/2013 tr.) ze dne 30. ledna 2013 zdůrazňuje, že subsidiarita je zásadou, kterou je třeba aplikovat nikoli přímo, ale v zásadě jen prostřednictvím právních institutů a jednotlivých norem trestního práva a že

společenskou škodlivost je třeba hodnotit v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu ve vztahu ke kritériím uvedeným v ust. § 39 odst. 2 trestního zákoníku.

Nález IV. ÚS 455/26 tedy posiluje význam subsidiarity jako reálného korektivu v situacích, kdy je trestní kvalifikace formálně možná, avšak materiální důvod pro trestní odpovědnost je oslaben specifickými okolnostmi případu. Pro praxi to znamená zvýšený důraz na to, aby soudy dostatečně zohlednily při svém rozhodování zvláštní okolnosti zeslabující škodlivost činu; vodítkem jim při tomto může být ust. § 39 odst. 2 trestního zákoníku, kde zákonodárce poskytuje demonstrativní výčet kritérií pro posouzení povahy a závažnosti činu. Jedná se ovšem o výčet toliko demonstrativní a jednotlivé okolnosti daného případu budou mít pochopitelně pokaždé v širším kontextu předmětného jednání různou váhu.

Podle Šámala^[1] je zásadu subsidiarity trestní represe nezbytné zvažovat především při posuzování účelnosti kriminalizace nových společensky škodlivých jednání a také zásada působí proti snahám o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti či zpřísňování trestních sankcí. Autorka tak má za to, že s ohledem na dnešní vývoj technologií (zejména umělé inteligence) bude hrát subsidiarita trestní represe nemalou roli při posuzování jednání spojeného s užitím moderních technologií – např. sextortion, různé deepfake či AI podvody.

V souvislosti s nálezem Ústavního soudu je samo sebou nutno mít na zřeteli též druhou stranu mince, kterou by představoval druhý extrém oproti nadužívání trestního práva. Jistě by se daly najít případy, kdy trestní právo naopak užito být mělo, avšak nebylo, resp. užito bylo, avšak s velmi mírným výsledkem (mírným potrestáním pachatele). Notorietou v tuzemském prostředí jsou nízké tresty ukládané pachatelům trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zvláště citlivými také obecně mohou být případy genderově podmíněného násilí. Možný negativní dopad v důsledku nálezu může spočívat ve skutečnosti, že nelze předem definovat hraniční případ z hlediska nízké společenské škodlivosti, která je zcela závislá na okolnostech případu, a proto může být obdobné jednání různými soudci posouzeno odlišně.

Rovněž zůstává otázkou, jak obecné soudy v aplikační praxi s nálezem naloží, avšak jistým je, že pro ústavně souladné rozhodnutí soudům nepostačuje toliko formálně podřadit skutek pod příslušnou skutkovou podstatu trestného činu, ale transparentně a důsledně zohlednit zásadu subsidiarity trestní represe s ohledem na specifické okolnosti případu a tuto promítnout do odůvodnění svého rozhodnutí.

Mgr. Markéta Šimáně,
advokátní koncipientka

Na strži 2102/61a
140 00 Praha 4

Tel.: +420 270 005 533
e-mail: info@sntd.cz

[1] ŠÁMAL, Pavel. Subsidiarita trestní represe ve vztahu k jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů v trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2010, č. 5, s. 133-140.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Chybějící protokol jako důvod procesní nepoužitelnosti kamerového záznamu pořízeného při sledování osob a věcí v trestní věci](#)
- [Kontrolující osoba podle § 37d ZTOPO: nový nástroj v trestním řízení právnických osob](#)
- [Komu patří auta z Auta Super? Odpověď nebude v technickém průkazu](#)
- [Když formální trestnost nestačí: co přinesl nález IV. ÚS 455/26 k subsidiaritě trestní represe](#)
- [Zbraňová amnestie v praxi: kdy \(ne\)může vydání zbraně vést k zániku trestní odpovědnosti?](#)
- [Význam sportovních pravidel při posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)